

ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਦੇ ਸੌ ਸਾਲ

Dossier n° 32

Tricontinental: Institute for Social Research
September 2020

ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਦੇ ਸੌ ਸਾਲ

- ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤੋਂ ਅਨੁਵਾਦ: ਸਤਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਾਵਾ

Dossier n° 32 | Tricontinental: Institute for Social Research
September 2020

ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ 17 ਅਕਤੂਬਰ 2020 ਨੂੰ ਪਿਛਲੀ ਇਕ ਸਦੀ ਦੌਰਾਨ ਹਰ ਜ਼਼਼ਲਮ, ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਅਤੇ ਹਿੱਸਕ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਭਰੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਸ਼ਾਨਾਮੱਤੀ ਸੌ ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਕਰ ਲਵੇਗੀ। ਇਹ ਸਦੀ ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਦੇ ਸੈਂਕੜੇ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੀ ਸਦੀ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸਮਾਨਤਾਵਾਦੀ ਅਤੇ ਸੱਚੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਰਾਜ ਦੇ ਜਬਰ, ਹਿੰਸਾ ਅਤੇ ਵਿਤਕਰੇ ਭਰੇ ਵਤੀਰੇ ਪ੍ਰਤਿ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕੇਡਰ ਇਸ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚਲਦੇ ਹੋਏ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਹਾਲੇ ਵੀ ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਯੋਗਦਾਨ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਕੰਮਾਂ-ਕਾਰਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਪਰਿਵਰਤਨ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸੰਪਰਦਾਇਕ ਧਾਰਮਿਕ ਤਾਕਤਾਂ ਅਤੇ ਜਾਤੀਗਤ ਵਿਤਕਰੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਘਰਸ਼ ਲਈ ਸੰਗਠਿਤ ਕੀਤਾ। ਸ਼ੋਸ਼ਿਤ, ਹਾਸ਼ਿਆਗਤ ਅਤੇ ਜ਼਼਼ਲਮਾਂ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਤੀਵਾਦੀ ਨਜ਼ਗੀਏ ਰਾਹੀਂ ਸਮਝਣ ਦਾ ਆਧਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ। ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਤਕਰਿਆਂ ਦਾ ਅੰਤ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ। ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਇਸ ਗੱਲਾਂ ਪੂਰਨ ਸੁਚੇਤ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦੁਆਰਾ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਦਾ ਅੰਤ ਸਮਾਜਵਾਦ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਨਾਲ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਟੀਚੇ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਦੁਆਰਾ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਇਹਨਾਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅੱਜ ਸਮੁੱਚੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ-ਸਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਇਥੋਂ ਦੇ ਅਰਥਚਾਰੇ ਦੀ ਯਥਾਰਥਕ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਨਵ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਘਰਸ਼ਸ਼ੀਲ ਲਹਿਰ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਤਸੱਵਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤੋਂ ਹੀ ਇਸ ਪ੍ਰਤਿ ਚੇਤਨ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਮਾਜਵਾਦ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਕਾਮੇਡਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਸੁਪਨਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਲਹਿਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਹਾਸ਼ਿਆਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਸ਼ੋਸ਼ਿਤ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਖੜੀ ਲਹਿਰ ਹੈ ਇਹ ਉਦੋਂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਉਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਤਿ ਚੇਤਨ ਸੀ ਜਦੋਂ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਹਾਲੇ ਬਹੁਤੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਸੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਇਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਇੰਡਿਆਸਕ ਘਟਨਾ ਅਕਤੂਬਰ ਇਨਕਲਾਬ (1917) ਤੋਂ ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਬੇਹੱਦ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਰਿਤ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਨਾ ਕੇਵਲ ਜਾਰਵਾਦੀ ਸਾਮਰਾਜ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸੰਘਰਸ਼ ਛੋੜਿਆ ਸਗੋਂ ਸਮੁੱਚੇ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਦਬੈ-ਕੁਚਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਭਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਬਰਤਾਨਵੀ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਸ਼ਾਸ਼ਨ ਨੂੰ ਹਗਾਊਣ ਲਈ ਸਮੁੱਚੇ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਚੋਂ ਭਾਰਤੀ ਕ੍ਰਾਂਤਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਇਕ ਸਮੂਹ ਤਾਸ਼ਕਾਂਤ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੌਵੀਅਤ ਸੰਘ ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਸੀ। ਭਾਰਤੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸੀ. ਐਮ. ਰਾਏ, ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਮੈਕਸੀਅਨ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਜੋ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸੈਂਬਰ ਵੀ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ 17 ਅਕਤੂਬਰ 1920 ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਫਰਾਂਸ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸਮੂਹ ਉੱਭਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਬੰਬੇ ਵਿਚ ਐਸੇਸ. ਡਾਂਗੇ, ਕਲਕੱਤਾ ਵਿਚ ਮੁਜ਼ੱਫਰ ਅਹਿਮਦ, ਮਦਰਾਸ ਵਿਚ ਐਮ. ਸਿੰਗਰੇਵੇਲੂ ਚੇਟੀਅਰ ਅਤੇ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਗੁਲਾਮ ਹੁਸੈਨ ਵਰਗੇ ਨੇਤਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਫਰਾਂਸ ਵਿਚਲੀ ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਇਹਨਾਂ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਕਸਵਾਦ-ਲੈਨਿਨਵਾਦ ਵਿਚ ਸਿਧਾਂਤਕ ਅਗਵਾਈ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ।

ਐਮ. ਐਨ. ਰਾਏ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿਚ ਆਏ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕਾਨਪੁਰ ਸ਼ਹਿਰ ਜਿਹੜਾ ਹੁਣ ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਵਿਚ ਇਕ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਕਾਨਫਰੰਸ 25 ਤੋਂ 28 ਦਿਸੰਬਰ 1925 ਤੱਕ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਇਥੇ ਹੀ ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ ਬੰਬੇ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਉਦਮ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਵੱਲੋਂ ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਐਮ. ਐਨ. ਰਾਏ (ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਕਾਲੀ ਟਾਈ ਅਤੇ ਜੈਕਿਟ ਵਿਚ) ਵਾਲਦੀਮਾਰ ਲੈਨਿਨ (ਬੱਬੇ ਪਾਸਿਉਂ ਦਸਵਾਂ), ਮੈਕਸਮ ਗੋਰਕੀ (ਲੈਨਿਨ ਦੇ ਪਿੱਛਲੇ ਪਾਸੇ) ਅਤੇ ਹੋਰ ਡੈਲੀਗੋਟਾਂ ਨਾਲ ਦੂਜੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਮਉਨਿਸਟ ਇਜ਼ਲਾਸ ਸਮੇਂ ਪੈਟਰੋਗਾਡ ਦੇ ਯੁਗੀਟਸਕੀ ਪੈਲਿਸ ਵਿਖੇ, 1920 ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਕ੍ਰੈਸ਼ਨੇ ਪੋਨੋਰਾਮਾ (ਲਾਲ ਪੋਨੋਰਾਮਾ)/ ਵਿਕੀਪੀਡੀਆ

ਮੁੱਢਲੇ ਵਰ੍ਹੇ

ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਬਰਤਾਨਵੀ ਬਸਤੀਵਾਦ ਤੋਂ ਪੂਰਨ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਉਸਗੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਦੇ ਖੁਦ ਮਾਲਕ ਬਣ ਸਕਣ। ਇਕ ਜੀਵੰਤ ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਉਚਿਤ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਤੀਬਰ ਸੰਗਠਨਾਤਮਕ ਕੰਮ ਕੀਤੇ। ਸਾਲ 1920 ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਸ਼ਹਿਰੀ ਕੇਂਦਰਾਂ ਵਿਚ ਟਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਅੰਦੋਲਨਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ। ਸਾਲ 1928 ਅਤੇ 1929 ਨੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਾਮਾਤੀ ਹੜਤਾਲਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਤੇਜ਼ ਹੋਈਆਂ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚ ਬੰਬੇ ਦੀ ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਮਿੱਲ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਰੇਲਵੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੇ ਲੰਮੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਬਸਤੀਵਾਦ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਚਲ ਰਹੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋ ਕੇ ਇੰਡੀਅਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਜਿਹੜੀ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਚਲ ਰਹੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਲਹਿਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਨੂੰ ਬਰਤਾਨਵੀ ਸ਼ਾਸ਼ਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਮਜ਼ਬੂਤ ਰੁਖ ਅਪਨਾਉਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋਣਾ ਪਿਆ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਦੇ ਜਾਗੀ ਹਲਕੇ ਵਿਰੋਧ ਤੋਂ ਵੱਖ ਸੀ। 1921 ਵਿਚ ਇੰਡੀਅਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਸ਼ੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਦੋ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਮੌਲਾਨਾ ਹਸਰਤ ਮੋਹਾਨੀ ਅਤੇ ਸਵਾਬੀ ਕੁਮਗਾਨੰਦ ਨੇ ਬਰਤਾਨਵੀ ਸ਼ਾਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪੂਰਨ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਿਆਂ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਮਤੇ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਹੋਈ ਗੰਭੀਰ ਚਰਚਾ ਨੇ ਇਕ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤ ਸੀ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੇ ਸਾਮਰਾਜ ਵਿਰੋਧੀ ਸੰਘਰਸ਼ੀਲ ਗੱਟਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਬਰਤਾਨਵੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸਾਮਰਾਜ ਦੇ ਫੈਲਾਉ ਵਿਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਵਿਚਾਰ ਅੜਿਕਾ ਲਾਉਂਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਸਨ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮੁੱਢਲੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਇਕ ਲੜੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। 1921 ਅਤੇ 1933 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਨੇਤਾਗਾਂ ਨੂੰ ਗਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ

ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਮੇਰਠ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਕੇਸ (1929-1933) ਸੀ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਕੇਸ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਉੱਤਮ ਦਰਜੇ ਦਾ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮੌਕਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਬੜੇ ਉੱਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਤੋਂ ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਵਿਤ ਹੋਏ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲੈਣੀ ਆੰਨਭ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਵਕਤ ਦੇ ਤੇਤੀ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਠਾਈ ਨੂੰ ਦੱਸੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼-ਨਿਕਾਲਾ ਜਾਂ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ। 1934 ਵਿਚ, ਬਰਤਾਨੀਆ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਰਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ, ਇਸ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਇਕ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਰਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਰਗਰਮੀ ਨੂੰ ਗੁਪਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੇ ਰਹੇ।

ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਸਫਲਤਾ: ਮਹਾਂ-ਮੰਦੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜਿਸ ਨੇ ਪੂਰੀਵਾਦੀ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਸਮਾਜਵਾਦ ਅਤੇ ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਵੱਲ ਖਿੱਚੇ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਭਾਰਤ ਕੋਈ ਅਪਵਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਗਠਨਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਜਿਹੜੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅੰਦੋਲਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸਨ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਇੰਡੀਅਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ।

ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਬੜੇ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਨਾਲ ਚਲਾਇਆ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਕੁਝ ਇਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਨੇਤਾ ਵੀ ਬਣ ਗਏ। ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਥੇਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਆਂਨੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸੀ ਕਾਂਗਰਸ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ ਪਾਰਟੀ (ਸੀ.ਐਸ.ਪੀ. ਭਾਵ ਭਾਰਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਂਗਰਸ ਅੰਦਰ ਹੀ ਇਕ ਖੱਬੇ ਪੱਖੀ ਧੜਾ), ਜਿਸ ਨੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਨਤਕ ਅਤੇ ਜਮਾਤੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ; ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨਾਂ, ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ, ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਦੇ ਲੋਕ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਨ।

ਮੇਰਠ ਦੀ ਸੇਲ੍ਹ ਦੇ ਬਾਹਰ ਉਹਨਾਂ ਪੱਚੀ ਜਣਿਆ ਦਾ ਪੋਰਟਰੇਟ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰਠ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਕੇਸ ਵਿਚ ਗਿਰਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਿਛਲੀ ਕਤਾਰ ਵਿਚ (ਖੱਬੇ ਤੋਂ ਸੱਜੇ): ਕੇ. ਐਨ. ਸਹਿਗਲ, ਐਸ.ਐਸ. ਜੋਸ਼, ਅੱਚ. ਐਲ. ਹੁਚਿਨਸਟਨ, ਸ਼ੌਕਤ ਉਸਮਾਨ, ਬੀ. ਐਂਡ. ਬੈਡਲੇ, ਏ. ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ, ਪੀ. ਸਪਰੈਟ, ਜੀ. ਅਧਿਕਾਰੀ। ਵਿਚਲੀ ਕਤਾਰ ਵਿਚ: ਆਰ.ਆਰ. ਮਿਤਰਾ, ਗੋਪਿਨ ਚਕਰਵਰਤੀ, ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਲਾਲ ਘੋਸ਼, ਅੱਲ.ਆਰ. ਕਦਮ, ਡੀ.ਆਰ. ਠੇਂਗੜੀ, ਗੋਰਾ ਸੰਕਰ, ਅੱਚ. ਬੈਨਰਜੀ, ਕੇ. ਐਨ. ਜੋਗਲੇਕਰ, ਪੀ. ਸੀ. ਜੋਸ਼ੀ, ਮੁਜ਼ਫ਼ਰ ਅਹਿਮਦ, ਅਗਲੀ ਕਤਾਰ ਵਿਚ: ਐਮ.ਜੀ. ਦਸਾਈ, ਡੀ. ਗੋਸਵਾਮੀ, ਆਰ. ਐਸ. ਨਿੰਬਕਾਰ, ਅੱਚ.ਐਸ. ਮਿਰਾਜਕਰ, ਅੱਚ. ਏ. ਭਾਂਗੇ, ਐਸ.ਵੀ. ਘਾਟੇ, ਗੋਪਾਲ ਬਾਸਕ।
ਦਿ ਹਿੰਦੂ ਫੋਟੋ ਲਾਇਬਰੇਰੀ

ਜਨਤਕ ਅਤੇ ਜਮਾਤੀ ਜੱਬੇਬੰਦੀਆਂ ਦਾ ਵਾਧਾ

ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਸਰਗਰਮ ਹੋਏ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪੂਰਨ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨੀ ਦੇ ਗੱਠਨੋੜ੍ਹ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਪਛਾਣ ਲਿਆ। ਉਹ ਸੰਗਠਿਤ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸਮਝ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਾਮੇ ਹੀ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ, ਆਵਾਜ਼ਾਈ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਅਸਫਲ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, 1937 ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਭਰ ਵਿਚ 606,000 ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਮਲੀਅਤ ਵਾਲੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਹੜਤਾਲਾਂ ਲਹਿਰ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਫੈਲ ਗਈ।

ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ, ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਜੋ ਕਿ ਕੌਮੀ ਅੰਦੋਲਨ ਵਿਚ ਅਤੇ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਜਿਥੇ 80% ਤੋਂ ਵੱਧ ਆਬਾਦੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮੁਕਤੀ ਉਦੋਂ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇਗੀ ਜਦੋਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਲਾਮਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਜਿਹੜੀ ਆਪਣੇ ਮੁਢਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਕੇਂਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਮਬੰਦ ਹੋਈ ਸੀ, ਹੁਣ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਵਧਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

ਇਸ ਸਮਝ ਨਾਲ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੇ 1936 ਵਿਚ ਅਖਿਲ ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਸਭਾ (ਏ.ਆਈ.ਕੇ.ਐਸ. ਜਾਂ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ), ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਅਗਾਂਹਵਾਹੂ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇੰਡੀਅਨ ਪੀਪਲਜ਼ ਥੀਏਟਰ (1943) ਵਰਗੇ ਜਨਤਕ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ। ਪਹਿਲਾ ਕਿਸਾਨ ਅਤੇ ਕਾਮਿਆਂ ਸੰਗਠਨ ਵੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਜਨਤਕ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ਼ ਅਤੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਸੁਚੇਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਇਨਕਲਾਬੀ ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕੀਤਾ।

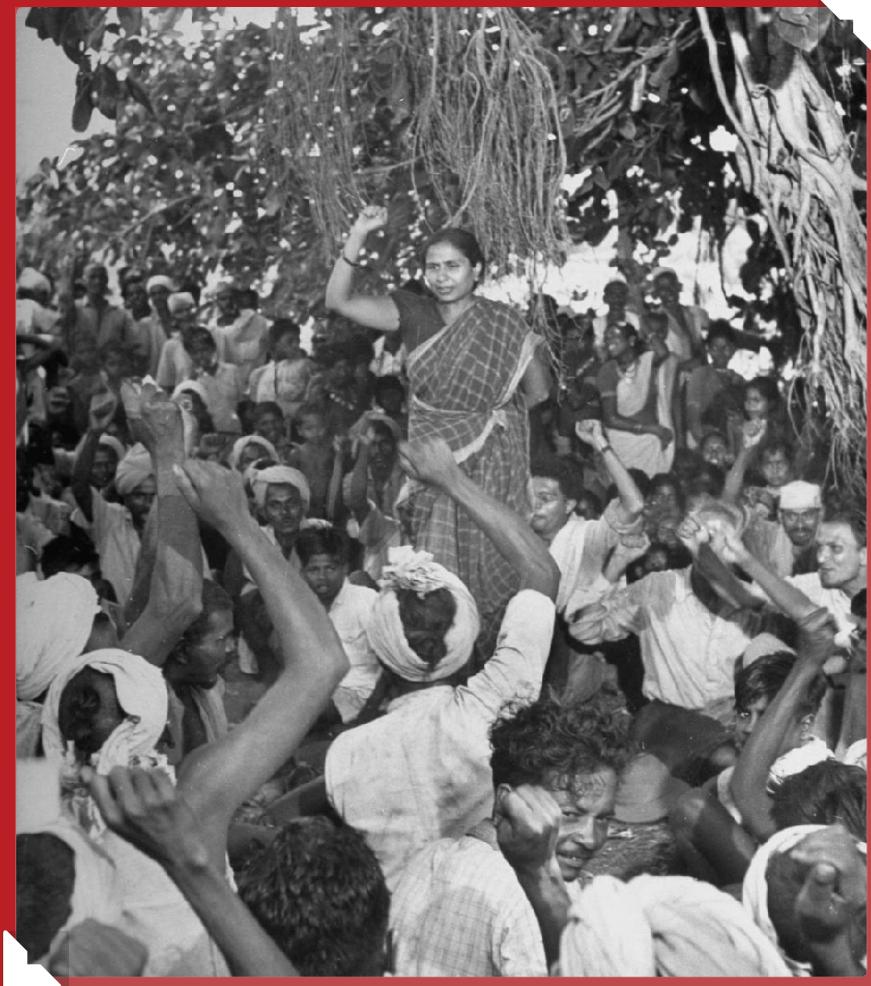
ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚਲੀਆਂ ਵਿਭਿੰਨ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੋਣੀਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸੰਬੰਧ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਜਾਗੀਰਦਾਰੀ ਨਾਲ ਦਸਪੰਜਾ ਲੈਣਾ ਪਿਆ। ਦਿਹਾਤੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ, ਸ਼ਾਹੂਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕਰਨਾ ਆਮ ਗੱਲ ਸੀ।

ਸ਼ਾਹੂਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਆਜ ਅਤੇ ਕਰਜ਼ੇ ਨੂੰ ਕੱਟਵਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸਾਨਾਂ ਕੌਲ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਲਈ ਕੁਝ ਖਾਣ ਨੂੰ ਬਚਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਅਟੁੱਟ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਕਿਸਾਨੀ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸਾ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਗੁਆ ਦੇਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਲਗਾਨਦਾਰ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਮਾੜੀ ਸਥਿਤੀ ਬੇਜ਼ਮੀਨੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਸੀ ਜਿਹੜੇ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਛੂਤ ਜਾਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਰੋਕਾਰ ਰੱਖਦੇ ਸਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਰੀਰਕ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਗੀਤੀ ਰਿਵਾਜਾਂ ਦੇ ਦਾਬੇ ਹੋਠ ਜਿਉਂਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੁਫਤ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਿਹੜੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਮਨੁੱਖੀ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਸਨ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਉਠਾਇਆ, ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਛੂਤਤਾ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਵੀ ਅਹਿਮ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਹੋਰ ਮਸਲਿਆਂ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਘੱਟ ਤਨਖਾਹ ਅਤੇ ਬੰਦੂਆ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨਾਲ।

ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੋਠ ਕਿਸਾਨੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਬਲ ਮਿਲਿਆ। ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਕਿਸਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਮਈ 1938 ਵਿਚ 600,000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਅਪ੍ਰੈਲ 1939 ਵਿਚ 800,000 ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਕਿਸਾਨੀ ਲਹਿਰ ਦੀਆਂ ਕਈ ਮੰਗਾਂ ਸਨ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਵਾਦ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨੀ ਨੂੰ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨੀ ਦੀ ਮਾਲਕੀਅਤ ਦੇਣਾ, ਜਬਰੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਠੱਲ ਪਾਉਣਾ। ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਗਰਹੇ ਜਾਂਦੇ ਲਗਾਨ ਤੋਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਛੁਟਕਾਰਾ ਦਿਵਾਉਣਾ, ਬੇਜ਼ਮੀਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮੁੜ ਵੰਡ ਕਰਨਾ, ਭੂਮੀ ਟੈਕਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਦਲਣਾ, ਅਤੇ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਵਧੀਆ ਭਾਅ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨਾ ਆਦਿ ਮੰਗਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।

ਜਦੋਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਮਬੰਦ ਕਰਨਾ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਹਾਕਮਾਂ ਦਾ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ। ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਉਦਯੋਗਪਤੀ ਕਾਂਗਰਸ ਸਮਰਥਨ ਦੇ ਦੋ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਲੀ ਥੰਮ੍ਹ ਸਨ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸੱਜੇ-ਪੱਖੀ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਤਣਾਅ ਵਧ ਗਿਆ। ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਅਗਰਵਾਈ ਵਾਲੀ ਸੂਬਾਈ ਸਰਕਾਰਾਂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਪੂੰਜੀਪਤੀਆਂ ਦਾ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਸਮਰਥਨ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਸੱਜੇ ਪੱਖੀ ਸਮਰਥਕਾਂ ਦੇ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਕਾਂਗਰਸ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ ਪਾਰਟੀ (ਭਾਰਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਂਗਰਸ ਅੰਦਰ ਹੀ ਇਕ ਖੱਬੇ ਪੱਖੀ ਧੜੇ) ਦੇ ਮੈਬਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਮਰੱਤਵਪੂਰਣ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਚਿੰਤਕ ਅਤੇ ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਈ.ਐਮ.ਐਸ. ਨੂੰ ਰਦਿਗੀਪੈਡ ਇਸ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, “ਸੀ.ਐਸ.ਪੀ. ਦੇ ਕੁਝ ਰਾਜ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਇਕਾਈਆਂ (ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੀ.ਐਸ.ਪੀ. ਕੇਰਲਾ ਦੀ ਪੂਰੀ ਮੈਂਬਰਿਸ਼ਿਪ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ) ਨੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ.ਐਸ.ਪੀ. ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਹੋ ਕੇ ਸੀ.ਪੀ.ਆਈ ਵਿਚ ਆ ਗਏ।”

ਸਰਕਾ 1946 ਵਿਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਅਤੇ ਕੱਲ ਹਿੰਦ ਕਿਸਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਨੇਤਾ ਗੋਦਾਵਰੀ ਪਰਬਲੇਕਰ ਅੱਗ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਚ ਠਾਣੇ ਵਾਰਲੀ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ। ਜ਼ਿਸੀਦਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਜ਼ਿਲਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਿਸਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਵਾਰਲੀ ਬਗਾਵਤ 1945 ਵਿਚ ਚਲਾਈ ਗਈ ਸੀ।
ਮਾਰਗਰੇਟ ਬੌਰਕੇ-ਵਾਈਟ / ਦਿ ਹਿੰਦੂ ਆਰਕੀਵਜ਼

ਦੂਜਾ ਵਿਸ਼ਵ ਯੁੱਧ

ਜਦੋਂ 1939 ਵਿਚ ਦੂਜੀ ਵਿਸ਼ਵ ਜੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ, ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਲਏ ਬਗੈਰ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤ। ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਜੂਰੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਲਗਾਤਾਰ ਅਸਮਾਨ ਛੂਹ ਗੇਹੀਆਂ ਸਨ। ਸੀ.ਪੀ.ਆਈ. ਨੇ ਇਸ ਲੜਾਈ ਦਾ ਸਖਤ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧ ਵਜੋਂ ਕਈ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਬਰਤਾਵਨਵੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਗ੍ਰਾਹਤਾਰੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਕੀਤੀਆਂ; ਮਈ 1941 ਤਕ ਲਗਭਗ ਸੀ.ਪੀ.ਆਈ ਦੀ ਸਮੱਚੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਬੰਦ ਸੀ।

ਪਰ ਨਾਜ਼ੀ ਜਰਮਨੀ ਦੁਆਰਾ 22 ਜੂਨ 1941 ਨੂੰ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਉੱਤੇ ਕੀਤੇ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਯੁੱਧ ਦਾ ਦਿੱਸ ਬਦਲ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪ੍ਰੋਲੇਟਾਰੀਅਨ (ਕਿਰਤੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ) ਲੀਡਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਹਿਟਲਰ-ਫਾਸੀਵਾਦ ਮੁੱਖ ਦੁਸ਼ਮਣ ਸੀ ਅਤੇ ਬਿਟੇਨ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਨਾਲ ਗਠਜੋੜ ਵਿੱਚ ਯੂ.ਐਸ.ਐਸ.ਆਰ. ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਈ ਗਈ ਲੜਾਈ, ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਲੜਾਈ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜਿੱਤਣਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਵਿਸ਼ਵ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਅਧਾਰ ਦਾ ਬਚਾਅ ਹੋ ਸਕੇ (ਸੀ.ਪੀ.ਆਈ. ਦੇ ਗਾਜਨੀਤਿਕ ਬਿਚੋਰੇ ਦਾ ਇਕ ਮਤਾ ਜਿਹੜਾ ਪਾਰਟੀ ਪੱਤਰ ਨੰਬਰ 56 ਮਿਤੀ 15 ਦਸੰਬਰ, 1941 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਾਰੇ ਪਾਰਟੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ।)

ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਬਰਤਾਨੀਆ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸੱਤਾ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਯੁੱਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਗੱਲਬਾਤ ਸਿਰੇ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹ ਸਕੀ, ਇਸ ਲਈ ਵਿਚ-ਵਿਚਾਲੇ ਹੀ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਗਈ। ਜਾਪਾਨੀ ਹਮਲੇ ਦਾ ਖਤਰਾ ਵੱਧ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜਾਪਾਨੀ ਫੌਜਾਂ ਭਾਰਤ ਵੱਲ ਵਧਦੀਆਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਜਿਵੇਂ ਸਿੰਗਾਪੁਰ, ਬਰਮਾ, ਮਲਾਇਆ ਅਤੇ ਅੰਡੋਮਾਨ ਟਾਪੂਆਂ ਉੱਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਕਾਂਗਰਸ ਜਿਸ ਨੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਫਾਸੀਵਾਦ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਹਿਮ ਛੇੜੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਨੇ ਹੁਣ ਭਾਰਤ ਛੱਡੋ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਦਿਆਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ 'ਭਾਰਤ ਛੱਡਣਾ' ਚਾਹੀਦਾ

ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਬਰਤਾਨੀਆ 'ਤੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਸਮਝੋਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦਬਾਅ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੇ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਛੱਡੋ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖਣਾ ਅਣਉਚਿਤ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਸਮਝੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਣਾ ਅਸਲ ਵਿਚ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰੇਗਾ। ਪਰ ਲੋਕ ਬਸਤੀਵਾਦ ਤੋਂ ਖਹਿੜਾ ਛੜਾਉਣ ਲਈ ਉਤਾਵਲੇ ਹੋਏ ਪਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦਾ ਰੁਖ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਲੋਕਪ੍ਰਿਯ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸੀ।

ਭਾਰਤ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਭਾਰਤ ਛੱਡੋ ਅੰਦੋਲਨ ਦੌਰਾਨ ਲੋਕ ਰਾਈ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਣਾ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗੰਭੀਰ ਗ਼ਾਲਤੀ ਸੀ। ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਯੁੱਧ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ 'ਭਾਰਤ ਛੱਡੋ' ਦੀ ਮੰਗ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ 'ਭਾਰਤ ਛੱਡਣ' ਦੀ ਅਪੀਲ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਗਿਰਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਿ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਅੱਗੇ ਤੌਰਨਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਛੱਡੋ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਅਸਮਰਥਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਾਂਗਰਸੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਲਈ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਚਲਾਈ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਏਕਤਾ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿੱਤਾ।

ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਤੇ 1934 ਵਿਚ ਲਗਾਈ ਗਈ ਪਾਬੰਦੀ, ਜੁਲਾਈ 1942 ਵਿਚ ਹਟਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਰਿਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਯੁੱਧ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ, 1943-1944 ਦੇ ਭਿਆਨਕ ਬੰਗਾਲ ਕਾਲ ਨੇ ਬੰਗਾਲ, ਉੜੀਸਾ, ਬਿਹਾਰ ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ 30 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਲੈ ਲਈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਉਤਸਾ ਪਟਨਾਇਕ ਇਸ ਗੱਲ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ 'ਇਹ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੁਆਰਾ ਮੁਨਾਫਾ-ਮੁਦਰਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਸੌਚੀ ਸਮਝੀ ਨੀਤੀ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸੀ, ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਦੱਖਣੀ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿਚ ਜਪਾਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਹਿਯੋਗੀ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ

ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਦੀ ਖਪਤ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ। ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੇ ਜੁਰੂਰੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਵੰਡ ਵਿਚ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਵਪਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਦੇ ਝਿਲਾਫ਼ ਲਹਿਰ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਹਿਮਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਿਹੜੇ ਅਨਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜੁਰੂਰੀ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਇਕੱਤਰੀਕਨ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਨਾਲ ਹੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਵਿਰੋਧੀ ਕਿਰਦਾਰ ਦਾ ਪਰਦਾਫ਼ਾਸ਼ ਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਹੜੇ ਆਜਿਹੇ ਸ਼ੋਸ਼ਣਕਾਰਾਂ ਦਾ ਪੱਖ ਪੂਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੁਟਿਆਰ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਤਸਕਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ‘ਮਹਿਲਾ ਆਤਮਾ ਰਕਸ਼ਾ ਸੰਮਤੀ’ ਦਾ ਗਠਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਲੰਟੀਅਰਾਂ ਅਤੇ ਮੈਡੀਕਲ ਟੀਮਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭਬੰਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਰਾਹਤ ਕਾਰਜ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ। ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੁਆਰਾ ਯੁੱਧ ਬਾਰੇ ਇਕ ਪਾਸੜ ਨਿਰਣਾ ਲੈਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਪਰੋਕਤ ਅਣਥੱਕ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੁਤੰਤਰ ਤਾਕਤ ਬਣਾਈ ਰੱਖੀ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਜਨਤਕ ਸਮਰਥਨ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋਣਾ ਆਰੰਭ ਹੋ ਗਿਆ।

HUMANITY DEHUMANISED

*He has lost his land and his wife
has left him. There is very little
that he could call his own in the
world.*

ਚਿੱਤਪੁਸਾਦ ਦੁਆਰਾ 'ਹੰਗਾਰੀ ਬੰਗਾਲ' (1945) ਦਾ ਇਕ ਪੰਨਾ। ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਜ਼ਬਤ ਕਰਕੇ ਸਾਡ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਡਰਾਈੰਗ ਇਕਲੋਤੀ ਬਚੀ ਹੋਈ ਕਾਪੀ ਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਛੀਏ ਜਾਂ ਮਾਡਰਨ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਦੁਆਰਾ 2011 ਵਿਚ ਮੁੜ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਬੰਗਾਲ ਕਾਲ ਉੱਤੇ ਚਿੱਤਪੁਸਾਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਚਿੱਤਰ ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਰਸਾਲੇ 'ਪੀਪਲਜ਼ ਵਾਰ' ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਏ, ਜਿਹੜੇ ਬਰਤਾਨਵੀ ਹਕੂਮਤ ਵਿੱਚੋਂ ਗੱਲੇ ਅਤੇ ਰੋਹ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧਾਉਂਦੇ ਸਨ।

ਯੁੱਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਾ ਕੰਮ

ਯੁੱਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਉਭਾਰ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਜੰਗ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਖਿੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਤਾਕਤ ਬਣਾਈ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਲੋਕ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਮਬੰਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਤੋਂ ਸੱਤ ਮਿਲੀਅਨ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਛਾਂਟੀ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਸਤਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਧ ਰਹੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤੀ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚ 1946 ਵਿਚ ਡਾਕਘਰ, ਤਾਰ-ਵਿਭਾਗ ਅਤੇ ਰੇਲਵੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਹੜਤਾਲਾਂ ਵੀ ਮਜ਼ਦੂਰ-ਸ਼੍ਰੋਣੀ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸਨ।

ਇਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਫਰਵਰੀ 1946 ਵਿਚ ਗਾਇਲ ਇੰਡੀਅਨ ਨੇਵੀ ਦੀ ਰੋਟਿੰਗ (ਜੂਨੀਅਰ ਅਫਸਰਾਂ) ਦਾ ਵਿਦਰੋਹ ਇਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਘਟਨਾ ਸੀ। ਹੜਤਾਲ 'ਤੇ ਗਏ ਬੰਬੇ ਦੀਆਂ ਸਮੁੰਦਰੀ ਫੌਜਾਂ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅੰਦੋਲਨ ਵਿਚ ਹੋਰ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਝੰਡੇ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲਾਲ ਝੰਡਾ ਵੀ ਲਹਿਰਾਇਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਹਥਿਆਰ ਚੁੱਕੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਹਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਇਸ ਵਿਦਰੋਹ ਦੀ ਪੂਰੀ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ 22 ਫਰਵਰੀ 1946 ਨੂੰ ਸਧਾਰਣ ਹੜਤਾਲ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿਚ ਸੈਂਕੜੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕਾਮਿਆਂ ਨੇ ਹੜਤਾਲ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲਿਆ, ਵਪਾਰੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੰਸਥਾਨ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਜਮਾਤਾਂ ਦਾ ਬਾਈਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਗੀ ਸੈਨਿਕਾਂ ਨੇ ਆਖਰਕਾਰ 23 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਆਤਮ ਸਮਰਪਣ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਚਲਾਏ ਅੰਦੋਲਨਾਂ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਜਿਸਦੀ ਵਜ਼ਾ ਕਾਰਨ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਆਪਣੇ ਮਨਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਕਾਮਜ਼ਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਪਾਏ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਵਿਚੁੱਧ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਭਾਰੀ ਲਾਮਬੰਦੀ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲੀ। ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਦਿਹਾਤੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਕਈ ਤਰਾਂ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਉਠਾਈ। ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਰਹੇ ਲਾਮਬੰਦੀ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੇ ਕੁਝ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਬਗਾਵਤ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਅਂਧਰਾ, ਤੇਲੰਗਾਨਾ, ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ, ਕੇਰਲਾ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬੰਗਾਲ ਤੱਕ ਅਤੇ ਅਸਾਮ, ਤਿੰਪੁਰਾ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤਕ ਕਿਸਾਨ ਦੀਆਂ ਭਾਰੀਆਂ ਲਾਮਬੰਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚ ਮਰਦਾਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲਿਆ। ਇਹਨਾਂ ਲਾਮਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤਾਂ ਨੂੰ ਹਿਲਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਜਿਹੜੀ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਲਈ ਅਤਿ ਦੀਆਂ ਹਿੰਸਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਏ ਸਨ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਮਿਲੀ।

1945 ਵਿਚ ਬੰਬੇ ਵਿਚ ਸੀ.ਪੀ.ਆਈ. ਦੇ ਹੈਂਡ ਕੁਆਰਟਰ ਵਿਖੇ ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ
ਦੀ - ਪੋਲਿਤ ਬਿਉਰੋ' ਦੀ ਇਕ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ ਬੀ.ਟੀ. ਰਾਣਾਦੀਵ, ਜੀ
ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਤੇ ਪੀ.ਸੀ. ਜੌਹਥਭ

ਤੇਭਾਗਾ ਅੰਦੋਲਨ

ਤੇਭਾਗਾ ਅੰਦੋਲਨ ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ 1946 ਤੋਂ 1950 ਤੱਕ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਕਿਸਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਬੈਨਰ ਹੇਠ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕਿਸਾਨੀ ਅੰਦੋਲਨ ਸੀ। ਬੀਜੀ ਗਈ ਫਸਲ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰਫ ਅੱਧ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਦੇ ਹੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਉਂਦੀ ਸੀ ਬਾਕੀ ਦੀ ਫਸਲ ਰੱਖਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਉਸ ਫਸਲ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਜ਼ਿ ਮੀਦਾਰਾਂ ਨੇ ਤੇਭਾਗਾ ਅੰਦੋਲਨ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਦੋ-ਤਿਹਾਈ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਲਗਾਨ ਘਟਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਤੇਭਾਗਾ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਵੀ ‘ਤਿੰਨ ਹਿੱਸੇਦਾਰ’ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਸੀ ਕਿ ਫਸਲ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਵੰਡਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਿੰਨ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਅੰਦੋਲਨ ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਲਕੱਤਾ ਅਤੇ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਪੁਰਬੀ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਨੋਖਾਲੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਫਿਰਕੂ ਦੰਗੇ¹ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਪਰ ਤੇਭਾਗਾ ਅੰਦੋਲਨ ਨੇ ਜਮਾਤੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਹਿੰਦੂ-ਮੁਸਲਿਮ ਏਕਤਾ ਦੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਮਿਸਾਲ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਜਿਹਨਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੀ ਉਥੋਂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਫਿਰਕੂ ਦੰਗਿਆਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਰਹੇ।

ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੌਰਾਨ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਮਾਰੇ ਗਏ 73 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਅਤੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਆਦਮੀ ਅਤੇ ਮਰਦ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਿਮ ਲੀਗ ਦੇ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਬੇਗਿਮ ਪ੍ਰਤਿਕ੍ਰਿਆ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਤੇਭਾਗਾ ਲਹਿਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਸਾਰਥਕ ਰਹੇ ਅਤੇ ਇਸ ਅਧਿਕਾਰ ਰਾਹੀਂ ਕਈ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਬਣਦਾ ਹੱਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ।

¹ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਬਾਰੇ ‘ਦੱਖਣੀ ਏਸ਼ੀਆ’ ਵਿਚ ਇਸ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਇਹ ਉਲੇਖ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੰਗਠਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ; ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਆਧਾਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਾਰਮਿਕ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਝਗੜੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ, ‘ਫਿਰਕੂ ਹਿੰਸਾ’ ਅਤੇ ‘ਫਿਰਕੂ ਦੰਗਿਆਂ’ ਵਰਗੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇਸੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਤੇਲੰਗਾਨਾ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼

ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਤੇਲੰਗਾਨਾ ਦਾ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਮਿਊਨਿਸਟ-ਅਗਵਾਈ ਵਾਲਾ ਵਿਦਰੋਹ ਸੀ ਜਿਹੜਾ 1946 ਤੋਂ 1951 ਤੱਕ ਤੇਲੰਗਾਨਾ (ਤੇਲਗੁ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਖੇਤਰ) ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ। ਬਰਤਾਨੀਆ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸੈਂਕੜੇ ਅਜਿਹੇ ਖੇਤਰ ਸਨ ਜੋ ਸਿੱਧੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਸਨ; ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਇਥੇ ਛੋਟੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਰਹੀਂ ਬਰਤਾਨੀਆ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਹਿਯੋਗੀ ਗਠਜੋੜ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਸੀ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਸ਼ਾਹੀ ਰਿਆਸਤ ਸੀ ਜਿਹੜੀ 'ਨਿਜ਼ਾਮ' ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਤੇਲੰਗਾਨਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਨਿਜ਼ਾਮ ਦੇ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਗੀਰੂ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਵਿਕੁੱਧ ਲੜਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਅਣਉਚਿਤ ਟੈਕਸਾਂ ਉਗਰਾਹੀ ਅਤੇ 'ਵੇਟੀ' (ਜਬਰੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ) ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਨਾਲ ਹੋਈ। ਜਿਉ-ਜਿਉ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਾਮਬੰਦੀ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਜ਼ਾਮ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਫੌਜ (ਰਜਾਕਾਰਾਂ) ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਤੇ ਜਬਰ-ਜ਼਼਼ਲਮ, ਹਿੱਸਾ ਅਤੇ ਕਤਲੇਅਾਮ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਸੀ ਇਸ ਅੰਦੋਲਨ ਦਾ 30,000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ, ਜਿਹਨਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਆਬਾਦੀ 30 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੀ। ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ 10 ਲੱਖ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਕਿਸਾਨੀ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਜਬਰੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਦਿਹਾੜੀ ਵਧਾਈ ਗਈ ਅਤੇ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਉਜ਼ਰਤ ਵੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸਵੈ-ਸੰਗਠਿਤ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਇਹਨਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ, ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ।

ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਅਤੇ ਨਿਜ਼ਾਮ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 13 ਸਤੰਬਰ 1948 ਨੂੰ 'ਪੁਲਿਸ ਕਾਰਵਾਈ' ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਨਿਜ਼ਾਮ ਨੇ ਆਤਮ ਸਮਰਪਣ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਰਾਜ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪਰ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰਿਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ

ਕਰਨਾ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣ ਲਈ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਰਚ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਅਤੇ ਨਿਜ਼ਾਮ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸ਼ਨਿਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆਏ ਅਤੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਮੁੜ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲੱਗੇ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਇਸ ਬਜਾਵਤ ਦੌਰਾਨ 4,000 ਦੇ ਕਰੀਬ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ 10,000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਤੋਂ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਲਗਾਤਾਰ ਤਸੀਹੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਕੈਂਪਾਂ ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਮੱਲ ਸਵਰਾਜਮ (ਬੱਬੇ) ਅਤੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਦਸਤੇ ਦੇ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲ ਤੇਲੰਗਾਨਾ ਦੇ ਇਕ
ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ (1946-1951) ਦੌਰਾਨ

ਪੁੰਨਪਰਾ-ਵਾਇਲਾਰ ਵਿਦਰੋਹ

ਕੇਰਲਾ ਦੇ ਅਲਾਪੂਜ਼ਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਦੋ ਪਿੰਡ ਪੁੰਨਪਰਾ ਅਤੇ ਵਾਇਲਾਰ, 1946 ਵਿਚ ਤਗਾਵਣਕੋਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨਮੰਤਰੀ ਦੇ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇਕ ਵੱਡੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਤਗਾਵਣਕੋਰ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਵਰਗੀ ਹੀ ਰਿਆਸਤ ਸੀ। ਇਥੋਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕ ਸੁਤੰਤਰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਭਾਰਤ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਰਾਹ ਅਪਣਾਇਆ ਸੀ ਉਹ ਇਸ ਨਾਲ ਅਸਹਿਮਤ ਸਨ ਇਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਬਜਾਏ ‘ਅਮਰੀਕੀ ਮਾਡਲ’ ਅਪਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਹੋਣ। ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਵਧਾਇਕਾਂ ਦੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਦੀ ਗੱਲ ਨਾ ਮੰਨ ਕੇ ‘ਅਮਰੀਕੀ ਮਾਡਲ’ ਥੋਪਣ ਦੀ ਤਗਾਵਣਕੋਰ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਦੇ ਇਸ ਕਦਮ ਨੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਨੂੰ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਅੰਦੋਲਨ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਥੇ ਵਰਕਰਾਂ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਵਿਚਾਲੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਭਿਆਨਕ ਲੜਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ। 24 ਤੋਂ 27 ਅਕਤੂਬਰ ਤੱਕ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਸੈਂਕੜੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਕੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇੱਕ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੀਂ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਧਾਨਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਤਗਾਵਣਕੋਰ ਛੱਡਣਾ ਪਿਆ ਅਤੇ ਇੱਕ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਬੇਅੰਤ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਮੰਗ ਇੱਕ ਤੱਥ ਬਣ ਗਈ ਅਤੇ ਤਗਾਵਣਕੋਰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਭਾਸ਼ਾ ਆਧਾਰ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਕੇਰਲ ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਂਹ ਤਿਆਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਮਲਿਆਲਮ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰਾਂ, ਤਗਾਵਣਕੋਰ ਅਤੇ ਕੋਚਿਨ ਦੀਆਂ ਸਥਾਪਿਤ ਰਿਆਸਤਾਂ ਜੋ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ਤੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੇ ਸਨ, ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਕੇਰਲ ਰਾਜ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕੀਤਾ।

ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਮਤ ਡਿੰਨਤ

ਭਾਰਤ ਨੂੰ 15 ਅਗਸਤ 1947 ਵਿਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਅੱਗੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਭਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਤਾਕਤ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੇ ਬੜੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਲੜਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਭਾਰਤੀ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਉੱਤੇ ਰਾਜ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਪਰ ਇਸ ਨਵੇਂ ਰਾਜ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਕੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਨਵੇਂ ਸ਼ਾਸਕ ਕੌਣ ਸਨ? ਕੀ ਨਵਾਂ ਭਾਰਤ ਰਾਜ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਦੀ ਕਠਪੁਤਲੀ ਰਾਜ ਸੀ? ਜਾਂ ਕੀ ਇਹ ਇਕ ਆਜ਼ਾਦ ਤੇ ਗੈਰ-ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਾਜ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤਾਂ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਵਿਚ ਸੀ? ਇਸ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਸ਼ਾਸਕ ਵਰਗ ਕੌਣ ਸਨ? ਨਵੇਂ ਰਾਜ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਕ ਜਮਾਤਾਂ ਨਾਲ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਨਜ਼ਿਠਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਕੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ? ਜਾਂ ਕੀ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਛਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਨੂੰ 'ਹੁਸੀ ਮਾਰਗ' ਜਾਂ 'ਚੀਨੀ ਮਾਰਗ' ਵਿਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਰਾਹ ਚੁਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ? ਜਾਂ ਕੋਈ ਭਾਰਤੀ ਢੰਗ-ਤਰੀਕਾ ਲੱਭਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ? ਇਹ ਉਹ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਲਹਿਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਹੋਇਆ।

1950 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਅੱਧ ਤੱਕ ਇਹ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਪਾੜਾ ਹੋਰ ਵੀ ਤੀਬਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਤਤਕਾਲੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਰਕਾਰ ਸਾਪੇਖ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੁਤੱਤਰ ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਜਿਸ ਨੇ ਆਰਬਿਕ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਤਹਿ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪੈਟਰਨ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸੀ.ਪੀ.ਆਈ. ਦੇ ਇਕ ਹਿੱਸੇ ਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖੱਬੇ ਧੜੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜਿਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੂਜਾ ਧੜਾ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਬੁਰਜੂਆਜ਼ੀ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਵਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਮੰਨਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਅਤੇ ਜਗੀਰਦਾਰੀ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਇਹਨਾਂ ਬਹਿਸਾਂ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ 1964 ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੀ ਗਈ। ਕਾਂਗਰਸ ਨਾਲ ਸਹਿਯੋਗ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਧੜੇ ਨੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ (ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ), ਜਾਂ ਸੀ ਪੀ ਆਈ (ਐਮ.) ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਧੜੇ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ (ਸੀ ਪੀ ਆਈ) ਰੱਖ ਲਿਆ ਸੀ। ਸੰਨ 1969 ਵਿੱਚ, ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਵਿੱਚ ਯਕੀਨ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ, ਹੋਰ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ (ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ-ਲੈਨਿਨਵਾਦੀ) ਜਾਂ ਸੀ.ਪੀ.ਆਈ. (ਐਮ.ਐਲ.) ਦਾ ਗਠਨ ਕਰ ਲਿਆ।

ਖੱਬੇ-ਪੱਖੀ ਸਰਕਾਰਾਂ

ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਦੇ ਇਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪੜਾਅ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਰਾਜ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ-ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਗਠਨ ਨਾਲ ਹੋਈ। ਭਾਰਤ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਈ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀਅਤਾ ਵਾਲਾ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਭਾਸ਼ਾਈ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਬੰਗਾਲੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਅਤੇ ਤਾਮਿਲ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ)। ਕਮਿਊਨਿਸਟ-ਅੰਦੋਲਨ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਧਾਰਤ ਪੁਨਰ ਸੰਗਠਨ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ।

ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਮੁਢਲੇ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਦਾ ਕੋਈ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਅਧਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਬਰਤਾਨੀਆ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਕਦੋਂ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਮੂਲ ਨਿਆਸੀਆਂ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਲੋਕਲ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਬੋਪੀਆਂ ਗਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸਿੱਖਿਆ, ਸਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਸੀਮਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਨੇ ਇਸ ਸਮਝ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਗਠਨ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਇੱਕ ਬਹੁ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਭਾਸ਼ਾਈ-ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸਮੂਹ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੌਮਾਂ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਰਾਹੀਂ ਭਾਰਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਤੇਲੰਗਾਨਾ ਵਿਦਰੋਹ ਅਤੇ ਪੁੰਜਾਬ-ਵੈਇਲਾਰ ਵਿਦਰੋਹ ਉਹਨਾਂ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸੀ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਭਾਸ਼ਾਈ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਗਠਨ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਕੁਝ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਸਫਲ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਇੰਨੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਕੁਝ ਭਾਸ਼ਾਈ-ਸੰਗਠਿਤ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤਣ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤਣ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਰਾਜ ਸੱਤਾ ਦਾ ਰਸਤਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ, ਸਗੋਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਪੱਧਰੀ ਵਿਕਲਪਤ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਚੋਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਸੁਰੱਜੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਰਥਕ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਸੰਯੁਕਤ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸੰਮਤੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਦੀ ਇਕ ਸਭਾ ਵਿਚ ਕਾਮਿਊਨਿਸਟ ਨੇਤਾ ਐਸ ਐਸ. ਮਿਗਜ਼ਕਰ (ਸੱਜੇ ਤੋਂ ਤੀਜੇ, ਕਾਲੀ ਐਨਕ ਪਹਿਨੇ ਹਏ) ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਬੰਬੇ ਦੇ ਮੇਅਰ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸੰਸਦ ਭਵਨ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ 1958 ਵਿਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਸੀ।
ਦਿ ਹਿੰਦੂ ਆਰਕਾਈਵਜ਼

ਕੇਰਲ

ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਵਿਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ ਪਰ ਕੇਰਲਾ ਵਿਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਜਿੱਤ ਹੋਈ। ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ 1956 ਵਿਚ ਮਲਿਆਲਮ ਦੀ ਆਮ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। 1957 ਵਿਚ ਸੀ.ਪੀ.ਆਈ. ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣ ਜਿੱਤ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਈ ਅਤੇ ਈ.ਐਮ.ਐਸ. ਨੰਬਰਡੂਰੀਪੈਡ ਨੇ 5 ਅਪ੍ਰੈਲ 1957 ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕੀ।

ਕੇਰਲਾ ਵਿਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟ, ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਕਾਰਨ ਹੀ ਵਿੱਚ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਆਏ ਸਨ। ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰੀ ਦੇ ਜ਼ਮੀਨਵਾਦ ਵਿਰੁੱਧ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਕਿਸਾਨੀ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅਣਉਚਿਤ ਜ਼ਬਰਦਤੀ ਉਗਰਾਹੀ, ਬੇਦਖਲੀ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤਿਰਸਕਾਰ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਏਜੰਡੇ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨੀ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। 1957 ਵਿਚ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਛੇਵੇਂ ਦਿਨ ਹੀ, ਸੀ.ਪੀ.ਆਈ. ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਕ ਆਰਡੀਨੈਸ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਜ਼ਮੀਂਦਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਬੇਦਖਲ ਕਰਨ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ। ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੂਮੀ ਸੁਧਾਰ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕੇਰਲਾ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਸੰਬੰਧੀ ਬਿਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਜਿਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਉਪਰ ਸਥਾਈ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ, ਉਚਿਤ ਲਗਾਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ, ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨੂੰ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਦੇਣ ਦੀ ਇੱਕ ਉੱਚ ਸੀਮਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਵਾਹੀਕਰਤਾ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਖਰੀਦਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ।

ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਫੰਡਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ, ਬਿਹਤਰ ਕੰਮਕਾਜ਼ੀ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਆਧਾਰ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਨੌਕਰੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸੇਵਾ-ਫਲ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨਾ ਆਦਿ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸੁਧਾਰ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਨਤਕ ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਸਸਤੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਚਾਵਲ ਸਪਲਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਉੱਚਿਤ ਕੀਮਤ ਵਾਲੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਨੈੱਟਵਰਕ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਜ਼ਮੀਨੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਕਾਰਨ ਜ਼ਿਮੀਂਦਰਾਂ ਵਿਚ ਹਫੜਾ-ਦਫੜੀ ਮਚ ਗਈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸੁਧਾਰਾਂ ਕਾਰਨ ਕੈਂਬੋਲਿਕ ਚਰਚ ਦੇ ਆਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਵਿਚ ਨਫਰਤ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ, ਜੋ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲ ਚਲਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਕੈਂਬੋਲਿਕ ਚਰਚ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਉਚ-ਜਾਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲਮਲੇ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਦੀਆਂ ਸਨ, ਨੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾ ਲਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਅੰਦੋਲਨ ਛੇਡਿਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਮੋਚਨ ਸਮਾਰਮ ('ਮੁਕਤੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਅੰਦੋਲਨ') ਦਾ ਵਿਅੰਗਾਤਮਕ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 1959 ਵਿਚ ਕੇਰਲਾ ਵਿਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਆਉਦਿਆਂ ਹੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਭੂਮੀ ਸੁਧਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਪਤਲਾ ਕਰਨਾ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ 1967-69 ਦੀ ਖੱਬੇ ਪੱਖੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਅਗਲੇਰੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਅਤੇ 1970 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਧ ਦੌਰਾਨ ਸੀ.ਪੀ.ਆਈ (ਐਮ.) ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਅੰਦੋਲਨ, ਦੂਰਅੰਦੇਸ਼ੀ ਭੂਮੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। 1993 ਤਕ, 2.8 ਮਿਲੀਅਨ ਪੱਟੀਦਾਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਲਕੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਅਤੇ 600,000 ਹੈਕਟੇਅਰ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਵਾਧਾ ਇਹਨਾਂ ਯਤਨਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। 1996 ਤੱਕ 528,000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੇਜ਼ਮੀਨੇ ਖੇਤ ਮਜ਼ਜ਼ੂਰਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜਗ੍ਹਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਕੇਰਲਾ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਨੇ ਜਾਤੀਗਤ ਅਭਿਮਾਨੀ ਵਾਲੇ ਜ਼ਿਸੀਆਂਦਾਰਵਾਦ ਦਾ ਲੁੱਟ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕਿਸਾਨੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਖੇਤ-ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਿਰਤ ਵੇਚਣ ਲਈ ਉਚਿੱਤ ਸੌਦੇਬਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਮਿਲ ਗਈ ਸੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਨਿਵੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਦੇ ਮਿਆਰਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਸੁਧਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਧਾਰ 1970ਵਿਆਂ ਦੇ ਅੱਧ ਤੋਂ ਅਕਾਦਮਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨੋਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਜਿਸ ਨੇ 'ਕੇਰਲਾ ਦੇ ਮਾਡਲ' ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਕੇਰਲਾ ਦੇ ਮਾਡਲ ਪਿੱਛੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਿਚਾਰ ਹਨ: (1) ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਖਿੱਤੇ ਲਈ ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਸਦਾ ਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਖਿੱਤਾ ਖੁਦ ਅਮੀਰ ਬਣ ਨਾ ਜਾਵੇ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਪਦਾਰਥਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸੁਧਾਰ ਰਾਹੀਂ ਇਕਸਾਰਤਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਅਤੇ (2) ਸਗੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਥੇਬੰਧਕ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਰਾਹੀਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵੰਡ ਕਰਨ ਲਈ ਦੇ ਉਪਾਅ ਕਰਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕਸਾਰਤਾ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਕੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਲਿਆ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੇਰਲਾ ਭਾਰਤ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਰਾਜ ਜਿਥੇ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚ-ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਬਾਲ ਮੌਤ ਦਰ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਰਾਜ ਵੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤਨਖਾਹ ਦੀਆਂ ਦਰਾਂ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਆਪਕ ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਪਾਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ। ਇਸ ਸਭ ਨੂੰ ਸੰਭਵ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤੀ ਲਹਿਰ ਦੀ ਤਾਕਤ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਾਰਨ ਰਹੀ ਹੈ। ਬੰਗਾਲ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਸੂਬਾ ਸੀ ਜੋ ਬਰਤਾਨੀਆ ਉਪਨਿਵੇਸ਼ਿਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਝੱਲਦਾ ਸੀ। ਬਸਤੀਵਾਦ ਦੌਰਾਨ ਲੱਖਾਂ ਬੰਗਾਲੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਬੰਗਾਲੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਮਕ ਦੋ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਜਿਸ ਦੀ ਮਾਰ ਵੀ ਬੰਗਾਲ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਝੱਲੀ।

ਈ ਐਮ ਐਸ ਨਾਮਬਦੂਰੀਪੈਡ (ਸੱਜੇ) ਕੇਰਲਾ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕਦੇ ਹੋਏ।
ਤਿਰੁਵਨੰਥਪੁਰਮ। 5 ਅਪੈਲ 1957
ਰਾਜਨ ਪੌਡਵਾਲ / ਦਿ ਹਿੰਦੂ ਆਰਕਾਈਵਜ਼

ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ

ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਧਰਮ ਅਧਾਰਿਤ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਰਤਾਨੀਆ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਹਾਕਮਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਛੋਟੇ ਮੌਟੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਮਿਕ ਹੋਂਦ ਦੀ ਵੰਡ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਜਿਸ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਦੂਜੇ ਧਰਮਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਅਤਿ ਦੀ ਨਫਰਤ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਵੰਡ ਸਮੇਂ ਭੜਕੀ ਹਿੱਸਾ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕ ਫਿਰਕੂ ਦੰਗਿਆਂ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਦਾ ਭਾਰੀ ਵਹਿਣ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ। ਬੰਗਾਲ ਨੂੰ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪੂਰਬੀ ਬੰਗਾਲ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੇ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਤੇ ਅੱਤਿਆਚਾਰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਅਤੇ ਵੋਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਲੜਾਈ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੋ ਕੇ ਲੜੀ ਸੀ।

ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੇ ਬੰਗਾਲ ਕਾਲ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਰਾਹਤ ਕਾਰਜ ਰੱਖੇ ਅਤੇ 1950ਵਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਅੰਦੋਲਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ। ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਪੇਂਡੂ ਗਰੀਬ ਲੋਕ 'ਭੁੱਖਿਆਂ ਦੇ ਜਲੂਸ' (ਭੁੱਖਾ ਮਿਛਲ) ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਕਲਕੱਤਾ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੜ ਗਏ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੇ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਵਿਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ। ਇਸਦੇ ਬਾਅਦ ਭੂਮੀ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਮੰਗ ਤੇਭਾਗਾ ਲਹਿਰ ਦਾ ਅਟੁੱਟ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ 1950 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਕਿਸਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬੇਦਖਲ ਕਰਨ ਵਿਰੁੱਧ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਦੀ ਵੱਧ ਰਹੀ ਤਾਕਤ ਨੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਆਪਣਾ ਸਥਾਨ ਬਣਾਉਣਾ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸੀ.ਪੀ.ਆਈ. (ਐਮ.) ਅਤੇ ਸੀ.ਪੀ.ਆਈ. ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਯੂਨਾਈਟਡ ਫਰੰਟ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਵੀ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ 1967-1969 ਅਤੇ 1969-1970 ਵਿਚ ਅਹੁਦਾ ਸੰਭਾਲਿਆ ਸੀ। 1977 ਵਿਚ ਸੀ.ਪੀ.ਆਈ. (ਐਮ.), ਸੀ.ਪੀ.ਆਈ., ਖੱਬੇ ਮੋਰਚਿਆਂ ਦਾ ਗਠਜੋੜ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਖੱਬੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਜੋਤੀ ਬਾਸੂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣੇ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਲਗਾਤਾਰ 34 ਸਾਲਾਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੇ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ।

ਖੱਬੇ ਮੋਰਚੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਯੂਨਾਈਟਡ ਫਰੰਟ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਰੰਭੇ ਭੂਮੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਂਰਿਆ। ਇਸ ਨੇ 'ਆਪੇਸ਼ਨ ਬਰਗਾ' ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ, ਜਿਸਦੇ ਤਹਿਤ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਫਸਲ ਦਾ ਵਾਜਿਬ ਹਿੱਸਾ ਮਿਲਣਾ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਫਸਲ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜ਼ਮੀਦਾਰ ਨੂੰ ਇਕ ਰਸੀਦ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ ਇਸ ਰਸੀਦ ਨੂੰ ਵਟਾਈਦਾਰ ਦੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਜ਼ਮੀਦਾਰਾਂ ਕੋਲ ਇਕ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਉਪਰਲੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨੂੰ ਵਾਧੂ ਜ਼ਮੀਨ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵੰਡ ਦਾ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਖੱਬੇ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਭੂਮੀ ਸੁਧਾਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਨੂੰ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨੀ ਵੰਡ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚੋਂ 50% ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਇਕੱਲੇ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਤੋਂ ਹੀ ਸਨ। ਸਾਲ 2008 ਤੱਕ, 2.9 ਮਿਲੀਅਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨੀ ਵੰਡ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ, 1.5 ਮਿਲੀਅਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਅਤੇ 550,000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਾਕਾਨਾਂ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 55% ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਲਿਤ (ਅਛੂਤ) ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਗਰੀਬ ਵਰਗ ਹਨ। ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟ-ਅਗਰਵਾਈ ਵਾਲੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਇਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਰਾਜ ਵਿਚ ਦਿਹਾਤੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਿੰਚਾਈ ਸਮੇਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਵਿਸਥਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਭੂ-ਖੰਡ ਵਾਹੀ ਯੋਗ ਹੋ ਗਏ, ਜਿਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹਰ ਸਾਲ ਸਿਰਫ ਇਕ ਫਸਲ ਉਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਹੁਣ ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਤਿੰਨ ਫਸਲਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਸਾਲ ਲਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ। ਭੂਮੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਨੇ ਖੁਦ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਲਾਭਕਾਰੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਕਾਸ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇਹ ਰਾਜ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਚੌਲਾਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਦਾ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਬਦਲ ਬਣ ਗਿਆ।

ਖੱਬੇ ਮੌਰਚੇ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਜਮ੍ਹਾਰੀ ਵਿਕੇਂਦਰੀਕਰਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਗਤੀ ਵਿਚ ਪੇਂਡੂ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਖੇਤਰੀ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਵੱਡੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਲਿਆਂਦੀਆਂ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਨਕ ਸੁਧਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਫੰਡਾਂ ਦਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹਿੱਸਾ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਸਥਾਨਕ ਸਵੈ-ਸਰਕਾਰੀ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਸੁਧਾਰਾਂ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜਮਾਤੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਰਾਂ, ਪੁਰਾਣੇ ਮਾਲਕਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰਾਂ ਦਾ ਦਬਦਬਾ ਕਾਫ਼ੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਦਲਿਤ ਅਤੇ ਕਬਾਇਲੀ ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਨਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਸੀ।

ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਨੇਤਾ ਜੋਤੀ ਬਾਸੂ (ਅਗਲੀ ਕਤਾਰ ਦੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸਿਓਂ ਛੇਵੇਂ, ਬਿਨਾਂ ਐਨਕ ਤੋਂ) ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣੇ, 1959 ਦੇ 'ਖੁਗਾਕ ਅੰਦੋਲਨ' ਦੌਰਾਨ, ਭੱਖਾ ਮਿਛਲ (ਭੱਖਿਆਂ ਦਾ ਜਲ੍ਹਸ) ਸ਼ਿਰਕਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।
ਗਣਸ਼ਕਤੀ

ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ

ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ ਵਿੱਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਪੀਪਲਜ਼ ਲਿਬਰੇਸ਼ਨ ਕੰਸਲ (ਜਨਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰੀਸ਼ਟ) ਦਾ ਗਠਨ 1948 ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸਨੇ ਕਬਾਇਲੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਬਾਏ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਠਾਇਆ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਤੋਂ ਜਥੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਪੈਸਾ ਉਧਾਰ ਦੇਣ ਦੇ ਢੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਉਣਾ ਆਦਿ ਇਹਨਾਂ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ।

1947 ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ ਵਿੱਚ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ (ਹੁਣ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼) ਤੋਂ ਰਫ਼ਿਊਜੀਆਂ ਦੀ ਪਰਵਾਸ ਹੋਣਾ ਆਰੰਭ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਿਗਾੜ ਅਤੇ ਫਿਰਕੂ ਤਣਾਅ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਇਹ ਪਰਵਾਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ 1950 ਅਤੇ 1960 ਦੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤਕ ਜਾਰੀ ਰਹੀ। ਕਬਾਇਲੀ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਪਰਵਾਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ। ਖੱਬੇ ਮੌਰਚੇ ਦੇ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਪ੍ਰਤਿ ਉਦਾਸੀਨ ਹੀ ਸੀ। ਗਣਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰੀਸ਼ਟ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅੰਦੋਲਨ ਨੇ 1950 ਅਤੇ 1960 ਦੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਮੰਗਾਂ ਉਠਾਈਆਂ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ, ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਲਈ ਢੁਕਵਾਂ ਪੁਨਰਵਾਸ, ਅਤੇ ਕਬਾਇਲੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਬੇਦਖਲੀ ਦਾ ਅੰਤ ਆਦਿ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਨ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਕਬਾਇਲੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਏਕਤਾ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਢੂਜੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ।

ਤਿ੍ਹੁਰਾ ਵਿੱਚ ਸੀ.ਪੀ.ਆਈ. (ਐਮ.) ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲਾ ਖੱਬਾ ਮੋਰਚਾ 1978 ਵਿੱਚ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਅਤੇ ਨਿ੍ਹਪੇਨ ਚੱਕਰਵਰਤੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣੇ। ਖੱਬੇ ਮੋਰਚੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਕਈ ਉਪਾਅ ਕੀਤੇ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਮੀਨੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਅਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਬਾਇਲੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕਬਾਇਲੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੀ ਮੁੜ ਬਹਾਲੀ ਕੀਤੀ ਗਈ, 1979 ਵਿੱਚ ਭੂਮੀ ਸੁਧਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਗਾਹੀਂ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵੰਡਣ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ‘ਆਟੋਨੋਮਸ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਕੌਂਸਲ’ (ਏ.ਡੀ.ਸੀ.) ਕਾਨੂੰਨ 1979 ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਕੇਂਦਰੀਕਰਣ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੇਜ਼ਮੀਨੇ, ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਖੇਤਰੀ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਬਾਇਲੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ‘ਕੋਕਬਰੋਕ’ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਹਨਾਂ ਪਹਿਲ ਕਦਮੀਆਂ ਨੇ ਤਿ੍ਹੁਰਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਤੀ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਦਾ ਰਾਹ ਪੱਧਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿੱਚ ਗਤੀ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਮੰਤਵ ਨਾਲ ਸਾਖਰਤਾ, ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ, ਸਿਹਤ, ਜਮ੍ਹਾਰੀ ਵਿਕੇਂਦਰੀਕਰਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿ ਵਿਅਕਤੀ ਆਮਦਨ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਵੇਖੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਕਬਾਇਲੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਕਬੀਲਿਆਂ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਕਬਾਇਲੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਜਮਾਤੀ ਲੀਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਏਕਤਾ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨਾ ਤਿ੍ਹੁਰਾ ਦੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਅਤੇ ਜਮ੍ਹਾਰੀ ਲਹਿਰ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸਫ਼ਲਤਾ ਹੈ।

ਖੱਬਾ ਮੋਰਚਾ ਤਿ੍ਹੁਰਾ ਵਿੱਚ 1978 ਤੋਂ 1988 ਤੱਕ ਅਤੇ ਫਿਰ 1993 ਤੋਂ 2018 ਤੱਕ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ 2018 ਵਿੱਚ ਹਾਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਵ-ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਦਬਾਅ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮਧਵਰਗ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਤੇ ਖਰਾ ਉਤਰਨਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਨਾਲ ਹੀ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰ ਢੰਗਾਂ ਰਹੀਂ ਗਲਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਫੈਲਾਉਣ ਲਈ ਅਤਿ-ਸੱਜੇ ਪੱਖੀ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ (ਭਾਜਪ) ਦੁਆਰਾ ਤਿ੍ਹੁਰਾ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ਾ ਖਰਚਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸੱਜੇ-ਪੱਖੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਹਿੱਸਕ ਹਮਲੇ ਵੀ ਕੀਤੇ ਗਏ

ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਹਾਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਤਿ੍ਹੁਰਾ ਵਿੱਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਬਦਲਾਖੋਰ ਨੀਤੀ ਦਾ ਡਟ ਕੇ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਨਵ-ਉਦਾਰਵਾਦ ਯੁੱਗ

ਭਾਰਤ ਗਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ 1991 ਵਿਚ ਨਵ-ਉਦਾਰਵਾਦ ਦੇ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਭਾਵੇਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵੱਡੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਨੇ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਨਵ-ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਮਾਰਗ ਵੱਲ ਵਧ ਰਹੀ ਤਾਕਤਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦਾ ਨਿੱਜੀਕਰਨ, ਜਨਤਕ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕੀਮਤਾਂ 'ਤੇ ਵੇਚਣ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਜਬਰਦਸਤ ਲੜਾਈਆਂ ਲੜੀਆਂ ਸਨ। ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਟੁੱਟ ਜਾਣ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਨੇ ਵਧੇਰੇ ਹਮਲਾਵਰ ਰੂਪ ਅਖ਼ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਸੱਜੇ-ਪੱਖੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਉਭਾਰ ਜਿਹੜਾ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜ ਵਿਚ ਬਦਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਨਵ-ਉਦਾਰਵਾਦ ਦਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਦਿਲੀ ਨਾਲ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਫਾਸੀਵਾਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਵੈਮ ਸੇਵਕ ਸੰਘ (ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ.) ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਕਈ ਸੰਗਠਨਾਂ ਵਿਚ ਵਿਭਾਜਿਤ ਹੈ, ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਭਾਜਪਾ ਇਸਦੀ ਮੁੱਖ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸ਼ਾਖਾ ਹੈ।

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਖੱਬੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ 1990 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਦੋ ਖੇਤਰੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਦਬਦਬੇ ਵਾਲੀਆਂ ਬੋੜ੍ਹਾ ਚਿਰ ਚਲੀਆਂ ਗੱਠਨੋੜ ਵਾਲੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੀ ਸਿਖਰ 2004-2007 ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਆਈ ਸੀ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਸੀ.ਪੀ.ਆਈ. (ਐਮ.), ਸੀ.ਪੀ.ਆਈ. ਅਤੇ ਦੋ ਹੋਰ ਖੱਬੇ-ਪੱਖੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਫਾਰਵਰਡ ਬਲਾਕ, ਨੇ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਸੱਤਾ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਗੱਠਨੋੜ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਅਰਸੇ

ਦੌਰਾਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਈ ਉਪਾਅ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੇਂਡੂ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਗਰੰਟੀ ਯੋਜਨਾ, ਸੁਚਨਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨ (ਜਿਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਤੇ ਸੁਧਾਰ ਆਇਆ ਹੈ), ਅਤੇ ਜੰਗਲਾਤ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨ (ਜੋ ਕਬੀਲਿਆਂ ਅਤੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਸਰੋਤਾਂ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ) ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਪਰ ਨਵ-ਉਦਾਰਵਾਦ ਨੂੰ ਠੱਲ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਜਾ ਸਕੀ, ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸਾਲ 2008 ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਸਮੱਝੂਤੇ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਕੇ ਅਮਰੀਕੀ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਜਾਣ 'ਤੇ ਬੱਥੇਪੱਖੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਸਮਰਥਨ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ।

ਹਾਲਾਂਕਿ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ 2007 ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਮੌਜੂਦ ਉਸ ਵਕਤ ਆਇਆ ਜਦੋਂ ਖੱਬੇ ਮੌਰਚੇ ਨੇ ਸਾਲ 2006 ਵਿੱਚ ਹੋਈਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਜਿੱਤ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪਰ ਨਵ-ਉਦਾਰਵਾਦ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਰਾਜਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਗੁਆਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਰਾਜਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਵੀ ਮੁਕਾਬਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਹੜੇ ਰਾਜ ਨੇ ਕਿਰਤੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਨਿਵੇਸ਼ ਮਿਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਗਲੀਆਂ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਜਨਤਕ ਨਿਵੇਸ਼ਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਨਾਲ ਬਾਕਾਇਦਾ ਵਿਤਕਰਾ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਧਰ ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਿਵੇਸ਼ਕਾਂ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਰਾਜਾਂ ਵੱਲ ਆਪਣਾ ਰੁਖ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਟੈਕਸਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਦਯੋਗਾਂ ਨੂੰ ਕਿਰਤ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੋਟਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਦੌੜ ਵਿੱਚ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਦਰ ਸਭ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਡਿੱਗਦੀ ਚਲੀ ਗਈ। ਭੂਮੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਿਕਾਸ ਦਰ ਹੌਲੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਵਿਕਲਪਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਖੱਬੇ ਮੌਰਚੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਿੱਜੀ ਨਿਵੇਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਦਯੋਗ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕੂਆਇਰ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਬਣ ਗਈਆਂ। ਜਿਹੜੀ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਗਹਿਰੇ ਸੰਕਟ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਨੇ ਸਿਆਸੀ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖੱਬੇ ਮੌਰਚੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੋਰਿਤ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ

2011 ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦਾ ਮੂੰਹ ਦੇਖਣਾ ਪਿਆ। ਜਿਸਦੇ ਬਾਅਦ ਸੱਜੇ-ਪੱਖੀ ਸਮਰਥਕਾਂ ਨੇ ਅਤਿਵਾਦ ਅਤੇ ਹਿੱਸਕ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਦੀ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਜੋ ਅਗਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਰਹੀ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਖੱਬੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ 250 ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇਡਰ ਅਤੇ ਸਮਰਥਕ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਖੱਬੇ-ਪੱਖੀ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਹਾਲਾਂਕਿ ਬੰਗਾਲ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਾਕੀ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਲਗਾਤਾਰ ਜਾਰੀ ਹਨ। ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਅਸੰਗਠਿਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੁਗਣੀਆਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਔਰਤ-ਵਰਕਰਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਰਕਾਰੀ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਅਧੀਨ ਅਤੇ ਕਪੜੇ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਘਰੇਲੂ ਕਾਮਿਆਂ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਕਾਮਿਆਂ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਔਰਤ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਸਫਲ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸਥਾਈ ਸਾਂਝੇ ਕੰਮ ਵਾਲੇ ਥਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਅਤੇ ਘਰ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਲੋਗੀਆਂ ਕੰਮਕਾਰੀ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨਾ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਲਈ ਇਕ ਵੱਡੀ ਚੁਣੌਤੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਹਨਾਂ ਕਾਮਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸਫਲ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਲਾਮਬੰਦ ਕਰਨ ਦੇ ਸੁਹਿਰਦ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਇਹਨਾਂ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਜਾਤੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਤੇ ਜਾਤੀ ਵਿਤਕਰੇ ਵਿਰੁੱਧ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਹਿੰਸਾਤਮਕ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਲਹਿਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦੌਰ ਤੋਂ ਹੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਜਾਤੀ-ਪਾਤੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇਹ ਲੜਾਈ ਅੱਜ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਲਈ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਮੁਸ਼ਕਲ ਚੁਣੌਤੀ ਹੈ। 1990ਵਿਆਂ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੋਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ-ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਕਈ ਨਵੇਂ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਜਾਤੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਪਲੇਟਫਾਰਮਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਪ੍ਰਿੰਟਯੋਗ ਗੰਤਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ, ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨੀ ਹੱਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਵਾਉਣਾ ਅਤੇ ਹਾਜ਼ੀਆਗਤ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਨੌਕਰੀਆਂ ਵਿਚ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਥੇਬੰਦ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਇਹਨਾਂ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਿਆਪਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਇਕ

ਸਾਂਝਾ ਮੌਰਚਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਜਾਤੀ ਅਧਾਰਿਤ ਜ਼ਲਮਾਂ ਅਤੇ ਜਾਤੀਗਤ ਹਿੱਸਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈਆਂ, ਅੰਰਤਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਹਿੱਸਾ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਸਮੂਹਾਂ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨੀ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਅੰਰਤਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਅਤੇ ਅਗਵਾਈ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਖੱਬੇ ਪੱਖੀ -ਜਮਹੂਰੀ ਅੰਰਤਾਂ ਦੇ ਅੰਦੋਲਨਾ ਨੇ ਕਈ ਲੜਾਈਆਂ ਵਿਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ ਜੋ ਅੰਰਤਾਂ ਲਈ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅੰਰਤਾਂ ਦੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਤਲਾਕ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ। ਲਿੰਗ-ਅਧਾਰਤ ਹਿੱਸਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਚੱਲ ਰਹੇ ਅੰਦੋਲਨਾਂ ਵਿਚ ਅਤੇ ਬਲਾਤਕਾਰ ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਅੰਰਤਾਂ ਨੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਅੱਤਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਹੱਤਿਆਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਾਈਆਂ (ਜਿਵੇਂ ਅੰਰਤ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਾ ਦੇਣਾ ਜਾਂ ਜਾਤੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਕਠੋਰ ਬੰਧਨ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਨਾ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਅੰਰਤ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ) ਵਿਰੁੱਧ ਵੀ ਅੰਰਤਾਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਹਿੱਤਾਣਾ ਵਿਚ ਹਾਲ ਹੀ ਦੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਅਖਿਲ ਭਾਰਤੀਯ ਜਨਵਾਦੀ ਮਹਿਲਾ ਸਮਿਤੀ (ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਡੈਮੋਕਰੇਟਿਕ ਵਿਮਨ ਐਸੋਸਿਏਸ਼ਨ) ਦੁਆਰਾ ਲੜੀਆਂ ਲੜਾਈਆਂ ਵਰਣਨਯੋਗ ਹਨ।

ਹਿੰਦੂਤਵ ਤਾਕਤਾਂ (ਜਿਹੜਾ ਸੱਜੇ ਪੱਖੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਹਿੰਦੂਵਾਦ ਹੈ) ਦੇ ਉਭਾਰ ਨੇ ਅਤੇ ਫਿਰਕੂ ਲਾਮਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਮੁਕਤ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਲਈ ਗੰਭੀਰ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ, ਹਿੰਦੂਤਵ ਤਾਕਤਾਂ ਨੇ ਕਿਰਤੀ-ਜਮਾਤੀ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਵੀ ਧੜੇਬੰਦੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ, ਬੀ.ਜੇ.ਪੀ ਅਤੇ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦ ਦੇ ਹੋਰ ਰੂਪਾਂ ਨੇ ਨਵ-ਉਦਾਰਵਾਦ ਦੀਆਂ ਮਾਰੂ ਨੀਤੀਆਂ ਤੋਂ ਨਿਰਾਸ ਹਿੰਦੂ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਸੰਪਰਦਾਇਕ ਜਹਿਰ ਭਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਕਈ ਵਾਰ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਇਕੱਲੇ ਹੀ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀਆਂ

ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਡਰੀਆਂ ਸਹਿਮੀਆਂ ਬੈਠੀਆਂ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਹੋਰ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਗੱਠਜੋੜ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹਨ।

ਨਵ-ਉਦਾਰਵਾਦ ਦੇ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਬੁਰਜ਼ੂਆਜ਼ੀ ਨੇ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਅਤੇ ਪਛਾਣ ਅਧਾਰਿਤ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਦਾਕਾਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਰ ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਇਹਨਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਵੱਧ ਰਹੇ ਜ਼ਿਲਮਾਂ ਨੇ ਸ਼ਾਇਦ ਬਹੁਤਿਆਂ ਦੇ ਹੌਸਲੇ ਪਤਸ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਦਬਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਉਹ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਬਾ ਸਕੀ ਬਲਕਿ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਤਾਂ ਮੰਨਦੀ ਹੈ ਕਿ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਸੰਘਰਸ਼ ਹੋਰ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਹਮਣਾ ਸਾਹਸ ਅਤੇ ਸੂਰਮਤਾਈ ਨਾਲ ਹੀ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ।

ਇਹ 100 ਸਾਲਾ ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਇਤਿਹਾਸ ਇਕ ਅਧੂਰਾ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਹੈ। ਇਹ ਤਰਲ ਅਤੇ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਹੈ। ਨਵਉਦਾਰਵਾਦ ਦੇ ਵਧਣ ਨਾਲ ਇਹ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਆਪਣੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਬਾਖੂਬੀ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ। ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਅਤੇ ਕੁੜੱਤਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹਨਾਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਮਾਰੀ ਇੱਕ ਇਮਾਨਦਾਰਨਾ ਝਾਤ ਸਾਨੂੰ ਅੱਗੇ ਦਾ ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਏਗੀ। ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਸਭ ਕੁਝ ਵਿਅਰਥ ਅਤੇ ਬਰਬਰ ਹੈ।

ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਸੀਕਰ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ੩ ਸਿਤੰਬਰ ੨੦੧੭ ਨੂੰ ਅਖਿਲ ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਨੇੜ੍ਹਤਵ ਹੇਠ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੀ ਬੀਜੀ ਜੇ ਪੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਝੁਠਾ ਅੰਤਿਮ ਸਸਕਾਰ ਕਿੱਤਾ।

ਅਖਿਲ ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਸਭਾ

Tricontinental: Institute for Social Research
is an international, movement-driven institution focused on stimulating intellectual debate that serves people's aspirations.

www.thetricontinental.org

Instituto Tricontinental de Investigación Social es una institución promovida por los movimientos, comunitários e nacionais, dedicada a estimular el debate intelectual al servicio de las aspiraciones del pueblo.

www.eltricontinental.org

Instituto Tricontinental de Pesquisa Social é uma instituição internacional, organizado por movimentos, comunitários e nacionais, para o serviço das aspirações do povo.

www.otricontinental.org